

Kastamonu Education Journal

September 2018 Volume:26 Issue:5

kefdergi.kastamonu.edu.tr

Özel Öğretim Kurumlarının -Dershanelerin-Yer Seçimi: Trabzon Kenti Örneği

Location Selection of Private Education Institutions: Trabzon City Sample

Dilek BEYAZLI^a, Duygu SAĞLAM^a

^aKaradeniz Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Trabzon, Türkiye.

Öz

Ülkemiz mevzuatında, özel öğretim kurumlarının kuruluşu ve işletimini esas alan kanun ve yönetmeliklerin yanı sıra, ağırlıklı olarak kurumlarının mekânsal birimleri ve kurumlarda kullanılacak araç gereçlerin standartlarını belirleyen yönergeler bulunmaktadır. Dershanelerin kentsel düzlemde konumu, hareketliliği, yer seçimi, kentsel işlevlerle ilişkisi ve entegrasyonuna ilişkin standartlara ve/veya araştırmalara pek rastlanmamaktadır. Bu çalışma ile özel öğretim kurumların kentteki yerseçim kriterlerine ilişkin fiili durum, Trabzon kenti örneği üzerinden aktarılmış olup benzer durumun diğer kentlerdeki varlığı, sorunları farklılaşsa bile dikkat edilmesi gereken hususlar ve değerlendirmeler kapsamında literatüre ve mevzuata katkı sunması amaçlanmıştır. Sonuçta, eğitim-öğretim sistemi içerisinde bu kurumlar var olmaya devam edecekse ya da daha büyük bir problem olarak özel eğitim kurumuna dönüşme süreci yaşanacaksa; kent merkezinde konumlanan dershanelerin dönüşümü mekânsal olarak duyarlılıkla irdelenmek durumundadır.

Abstract

In Turkish legislation, in addition to the laws and regulations that mainly organize the establishment and operation of private education institutions, there are also directives that regulate the standards for all departments of private education institutions and the equipment and tools utilized in these institutions. However, there are no specifications and / or studies related to the location of the training centers in urban spaces and their integration in these spaces. In the present study, the actual status of the site selection criteria for urban private education institutions was scrutinized based on the example of Trabzon in Turkey. The study aimed to contribute to the literature based on the presence of similar situations in other urban areas, and related significant issues and assessments, albeit the issues are different in different urban areas. If these institutions would continue to exist in the education-instruction system or if a transformation into a special education institution would be implemented, it should be spatially examined with care to determine which would be a bigger problem; the transformation of these institutions located in the city center or using the main arteries in the city as open spaces.

Anahtar kelimeler

dershane
yer seçim kriterleri
güvenlik
öğrenci beklentisi

Keywords

training centers
site selection criteria
security
student expectations

Extended Summary

In Turkish legislation, in addition to the laws and regulations that mainly organize the establishment and operation of private education institutions, there are also directives that regulate the standards for all departments of private education institutions and the equipment and tools utilized in these institutions. However, there are no specifications and / or studies related to the location of the training centers in urban spaces and their integration in these spaces.

In the present study, the actual status of the site selection criteria for urban private education institutions was scrutinized based on the example of Trabzon in Turkey. The study aimed to contribute to the literature based on the presence of similar situations in other urban areas, and related significant issues and assessments, albeit the issues are different in different urban areas.

Eighty percent of the private education institutions that serve the city are located in Trabzon urban center, the central business area. Data collected with observation and interviews conducted with administrators and students in special education institutions in the study area were converted into key concepts / location selection criteria. On the other hand, the problems and potentials related to the education centers in the selected sites in the urban center were analyzed. It was determined that the clusters of training centers formed as a result of urban spatial mobilization / displacement and site selection were distributed in linear / axial and point / focus regions.

If these institutions would continue to exist in the education-instruction system or if a transformation into a special education institution would be implemented, it should be spatially examined with care to determine which would be a bigger problem; the transformation of these institutions located in the city center or using the main arteries in the city as open spaces.

1. Dünyada ve Türkiye’de Özel Öğretim

Eğitim ile bireylerin toplum yaşayışında yerlerini almaları, için gerekli bilgi, beceri ve davranışları kazanmaları ve kişiliklerin gelişerek ülke refah düzeyinin yükseltilmesi amaçlanır. Başarılı ve refah içinde bir hayat sürebilmek için bireyin genel olarak geliştirilmesi süreci olarak da ifade edilebilir (Alkan, vd; 1998). Geliştirilebilir bir potansiyele sahip olarak dünyaya gelen insanın içinde yer aldığı kültür, ortam ve yaşantıların zenginliğine göre gelişimi ve eğitimi de farklılaşmaktadır (Şişman, 2007).

Yetenekleri doğrultusunda herkese eşit eğitim, bugün dünya ülkelerinde sosyal bir kurum ve kamu hizmeti olarak görülmekte, dolayısıyla zorunlu temel eğitim, hemen bütün ülkelerde devlet okullarında parasız olarak sunulmaktadır (Şişman, 2007). Genç nüfusu pek çok Avrupa ülkesine oranla yüksek olan ülkemizde, devlet güvencesindeki örgün eğitim ve öğretim, çeşitli açılardan ne yazık ki yetersizlikler gösterebilmektedir.

OECD’nin “2016 Tek Bakışta Eğitim” adlı yıllık raporunda ilk sırada yer alan Finlandiya eğitim sisteminde; yaşam boyu öğrenme, temel eğitimden yetişkin eğitimine yaşamın tüm aşamalarında daima yeni şeyler öğrenme isteği ve ideali en önemli ilkedir (Ministry of Education 2002). Aynı raporda Türkiye ise 38 OECD üyesi ülke arasında 35. sırada yer almaktadır (OECD, 2016). Bir başka önemli değerlendirme olan UNICEF’in yayınladığı ‘Geleceği kurma: Çocuklar ve Zengin Ülkelerde Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri’ başlıklı raporda ise, refah durumu orta ve yüksek ülkelerdeki her beş çocuktan birinin göreceli yoksulluk içinde yaşadığı ortaya konulmuştur. Türkiye ‘sıfır açlık’ kategorisinde 41 ülke arasında 40’ıncı sırada gelirken ‘eğitim kalitesi’ kategorisinde ise en son sırada yer almaktadır (UNICEF, 2017).

Ülkemiz, kamu ve özel kurumlardaki öğrenme ortamları arasında en büyük farka sahip ülkelerden biridir: “adil olmayan öğrenme çıktılarıyla sonuçlanabilecek bir şekilde sınıf mevcutları ve öğretmen-öğrenci oranları kamu okullarında özel okulların iki katı kadardır” (OECD, 2017). Okullar arasında eğitim düzeyi farklılıklarının ciddi boyutlara ulaşması, öğrencilerin öğrenim eksikliğini/yetersizliğini dolduracak yeni kurumlara ihtiyaç duymasına neden olmaktadır.

Ülkemizde, özel öğretim kurumlarının talep edilmesi ve gelişmeleri; kamu okullarının nitelik yetersizliği ile birlikte, farklı eğitim istemlerinden kaynaklanan nedenlere bağlamak mümkündür (Şirin, 2000). Genel olarak özel öğretim, kamu okullarının kapasite yetersizliği, kamu okullarının nitelik yetersizliği ve farklı eğitim alma isteği gerekçeleriyle gelişme göstermektedir (Kutner, Sherman ve Williams, 1996).

Eğitim sistemlerindeki rekabetçi baskılarla baş edebilmek amacıyla dünyanın her yerinde ana-babalar ve öğrencilerin özel dersanelere başvurma eğilimi görülmektedir (Tansel, 2013). Öğrencilerin okul dışında kendilerini daha iyi yetiştirme ve geliştirme gereksiniminden doğan özel öğretim kurumları, birçok ülkede faaliyet göstermektedir. Stevenson ve Baker (1992) a göre dersaneler, her toplumun giriş sınavı sistemlerine göre kendine özgü nitelikler taşımaktadır. Özel dersane eğitiminin özellikle, öğrencilerin bir üst eğitim basamağına geçişte ulusal sınavlardan geçirildiği ülkelerde yaygın olduğu bilinmektedir (Tansel, 2013). İngiltere, Almanya ve Fransa gibi ülkelerde de dersanelere benzer kurumlara rastlanmakla birlikte ülkemizde ve uzak doğu ülkelerinde özellikle Güney Kore, Hong Kong, Japonya -okullaşma oranının %100’e ulaştığı- ve Tayvan da (Baştürk, Doğan; 2010), (Saraçoğlu, vd., 2014) öğrencilerin yarıdan fazlası, “Özel Eğitim Okulları” olarak isimlendirilen dersanelere devam etmektedir. İlk ve orta öğretim okullarında okuyan öğrenciler için ise “Özel Eğitimli Okullar Endüstrisi (JUKO)”, lise öğrencileri veya mezunlarına yönelik “Grammer Okulları (YUBİKO)” gibi özel eğitim kurumları bulunmaktadır (Özdebir, 1987).

Hollanda da bazı okullar öğrencileri kabul etmeden önce hazırlık kurslarına tabi tutmaktadır. Bu tür hazırlık kursları dışında eğitim sistemi içerisinde dersaneler yer almamaktadır (Duru, 2007).

Kore’de durum, Türkiye’dekine benzemekte olup öğrencilerin eğitim süresi 12 yıldır. 1980 yılında kabul edilen bir yasa ile özel ders, özel öğretmen ve dersaneler yasaklanmıştır (Duru, 2007; Şirin,1998).

Yine, ülkemizde öğrencilerin %60’ı velilerin ise %68’i dersaneler olmadan üniversite kazanılamayacağını düşünmektedirler. Bunun sonucunda, yaygın eğitim kurumlarından olan dersaneler hızla yaygınlaşarak özellikle kentsel alanda kendilerine yer seçmiş ve önemli bir kentsel donatı haline gelmişlerdir (Duru, 2007). Bu itibarla Türkiye’de, 1984 yılında 174 olan dersane sayısı, 2015-2016 eğitim öğretim yılının sonunda 938’e, özel eğitim etüt merkezleri ise 1094’e ulaşmıştır (MEB, 2016).

2. Özel Öğretim Kurumlarının Yer Seçim Kriterleri

Eğitim, seçilmiş ve kontrollü bir çevrenin etkisi altında sosyal yeterlilik ve optimum bireysel gelişmeyi sağlayan sosyal bir süreçtir. Bu sebeple eğitim sistemin yer aldığı mekânın özellikleri ile sistemin araç, süreç ve hedeflerinin uyum

çinde olması gerekir. Eğitim binaları eğitimin diğer girdi kaynaklarını (öğretmen, öğrenci, araç, gereç ve donanım gibi) bir araya getiren, barındıran zorunlu mekânlar olarak, eğitim ortamının en temel öğelerinden biri olma özelliğini taşıyan nitelikli mekân kurgusunun, öğrencinin verimliliğini artırdığını kanıtlayan araştırmalar da mevcuttur (Halaç, 2013). Tüm diğer kentsel işlevlerde olduğu üzere eğitim işlevinin unsurları olan özel öğretim kurumlarının da yer seçiminde bazı kriterler söz konusudur.

Bu kapsamda, özel öğretim kurumlarına ilişkin tüm kanun, yönetmelik, tebliğ ve genelgeler incelenmiştir. Ülkemizde, özel öğretim kurumlarının kuruluşu ve işletimini esas alan kanun ve yönetmeliklerin yanı sıra, özel öğretim kurumlarının mekânsal bölümlerini ve bu bölümlerde kullanılacak araç gereçlerin standartlarını belirleyen yönergeler de (Özel Öğretim Kurumları Standartları Yönergesi) bulunmaktadır. Bu yönerge, kurumların mimari tasarımlarına yönelik detaylı standartları sunmaktadır. Yer seçimine yönelik kriterlerin tanımlandığı tek yönetmelik ise “Umuma Açık Yerler ve İçkili Yerler ile Resmî veya Özel Öğretim Kurumları Arasındaki Uzaklıkların Belirlenmesine Dair Yönetmelik” (R.G. 25422/03.04.2004) olup 5. maddesinde; “Umuma açık yerler ve içkili yerler ile okul binaları arasında kapıdan kapıya en az 100 metre uzaklığın bulunması zorunludur. Umuma açık yerler ve içkili yerler ile özel eğitime muhtaç bireylerin devam ettikleri öğretim kurumları ve okullar dışındaki diğer özel öğretim kurumlarının aynı binada bulunmaması zorunludur.” ifadesi yer almaktadır (R.G. 27161/6.3.2009)

2015 Eğitim Yapıları Asgari Tasarım Standartları Kılavuzu içerisinde yer alan Yer Seçim Kriterlerinde (Bölüm 4.3) ise; “Eğitim yapılarının kendi içsel gerekliliklerine bağlı olarak belirlenmiş yer seçim kriterleri gerek kamu sektörü, gerekse özel sektör yatırımcıları için büyük önem taşımaktadır. Bu kriterler;

- İlkokul ve ortaokul binalarının yerleşim birimlerine yakın olması, Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliğinde belirtilen mesafelere uyulması,
- Trafik yoğunluğundan az etkilenmesi,
- Toplu taşıma araçları ile rahat erişilebilir noktalarda bulunması,
- Havaalanı, demiryolu, otoyol, fabrika gibi eğitimi engelleyici gürültü kaynaklarına uzak olması, (ölçülen ses düzeyi 95 desibelden yüksek olmamalıdır)
- Çevresel olumsuz faktörlerden uzak olması (çöp, toz, yetersiz aydınlanma vb.),
- Yakın ve orta vadede gelişme potansiyeli yüksek bir bölgede olması,
- Elektrik, doğalgaz, içme suyu, kanalizasyon gibi altyapısının planlanmış olması,
- Nüfus yoğunluğu bulunan alanlara yakın olması” olarak tanımlanmaktadır (MEB, 2015).

Millî Eğitim Bakanlığı 5580 Sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu’nda (R.G.26434/ 14.2.2007) (Ek:3/10/2016-KHK-676/77 md.) ise kurumlara ilişkin tanımlarda değişikliğe gidilmiştir. “Özel öğretim kursu; kişilerin, Bakanlıkça belirlenmiş bilim gruplarına uygun eğitim ortamlarında, öğrenim seviyelerine, ilgi ve isteklerine uygun öğretim programları doğrultusunda, bilgi, beceri, yetenek ve deneyimlerini geliştirdiği, serbest zamanlarını değerlendirdiği bir bilim grubunda eğitim veren kurumları” ifade etmektedir. Yetenek kursu ise “kişilerin, sanatsal ve sportif alanlarda Bakanlıkça belirlenmiş uygun eğitim ortamlarında, öğrenim seviyelerine, ilgi ve isteklerine uygun öğretim programları doğrultusunda, bilgi, beceri, yetenek ve deneyimlerini geliştirdiği, serbest zamanlarını değerlendirdiği çeşitli kurs kapsamındaki özel öğretim kurumlarını” ifade etmektedir.

Söz konusu kurumlara ilişkin son 5 yıldır süregelen tartışmalar sonrasında yaşanan en güncel gelişme, 2014’de Meclis’te yasalaşan 6528 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun kabulüdür (R.G. 28941/14.03.2014). Öncesinde Eylül 2015 de dershanelerin kapatılmasının öngören düzenleme, Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir. Bu kapsamda dönüşümünü tamamlayan öğretim kurumlarının dışındaki diğer kurumlar halen öğretim faaliyetlerine devam etmektedirler.

Millî Eğitim Bakanlığı’nın 2016 verilerine göre 2014’de faal 3535 dershaneden 2787’si dönüşüme başvurmuş, 2380’i programa alınmış, 1225’si Temel Lise, 211’i Ortaokul olmak üzere 1471 dersane özel öğretim kurumlarına dönüşmüştür (MEB 2016, Ocak 19).

Halen, özel öğretim kurslarının eğitim sistemi içindeki rolleri tartışma yaratsa da dünya da ve ülkemizde yaygınlıkları ve gereklilikleri kabul gören bu kurumların, kentsel mekândaki varlıklarını göz ardı edemeyiz. Eğitim süreci içindeki çocukların çok yoğun kullandıkları kentsel işlev durumundaki bu kurumların, kentteki yer seçimleri ve diğer işlevlerle olan ilişkileri önemli/hassas bir kentsel ve toplumsal konu durumundadır.

3. Alan Çalışması

Trabzon kentinde yer alan özel öğretim kurumlarının yer seçim kriterleri, kent içi hareketlilikleri ve yakın çevre ilişkilerinin yasal mevzuat, standartlar ve tasarım ilkeleri doğrultusunda tartışılmasını amaçlayan bu çalışma da, öğrencilerin/kullanıcıların beklenti ve konfor düzeyleri bakımından mevcut durumun değerlendirilmesinin yanı sıra kent merkezinde konumlanan özel eğitim kurumlarının sorun ve potansiyellerinin saptaması hedeflenmiştir.

Çalışma Alanı

Çalışma alanı olarak belirlenen Trabzon Kenti Merkezi (Şekil 1), geleneksel dokudaki merkez mahalleleri içine alan ve ticaret arteri ile çerçevelenmiş alandır. Bu alan içinde sınırları, kent için önemli taşıt yollarından olan Karadeniz Sahil Yolu, Yavuz Selim Bulvarı (Tanjant yolu) ve Reşadiye caddesi oluşturmaktadır.

Şekil 1. Çalışma Alanı

Bu çalışmanın evrenini, Trabzon kent merkezindeki özel öğretim kurumları oluşturmaktadır. Milli Eğitim Müdürlüğü kayıtlarına göre kent merkezinde 37 adet özel öğretim kurumu bulunmaktadır. Aynı zamanda, 4 adet temel eğitim merkezi de çalışma alanı içerisinde yer almaktadır.

Tablo 1 de renklendirilen özel öğretim kurumları çalışma alanında yer almakta olup belirtilen kurumlar, Trabzon'da bulunan toplam özel öğretim kurumlarının %80'ini oluşturmaktadır. Ayrıca, elde edilen kurumsal bilgiler, kurumlardaki öğrenci sayısının 200 ile 1000 arasında değişen geniş bir yelpazede olduğu görülmektedir.

Tablo 1. Trabzon Kentinde Yer Alan Özel Öğretim Kurumları

DERSHANELER	EĞİTİM MERKEZLERİ
Özel İlgı Dershanesi	Özel Güneş Öğrenci Etüt Eğitim Merkezi
Özel Karadeniz Pi Analitik Dershanesi	Özel Kuzey Yıldız Etüt Eğitim Merkezi
Özel İlk Genç Kültür Dershanesi	Özel Erdoğan Öğrenci Etüt Eğitim Merkezi
Özel Trabzon Dershanesi	KPSS KURSLARI
Özel Zafer Fen Dershanesi	Özel Akçaabat Sınav Akademi KPSS Kursu
Özel Zafer Fen Dershanesi -Anafen	Özel Modüler Bil Akademi KPSS Kursu
Özel Zaferfen Dershanesi -Taksim	Özel Modüler Bil Akademi KPSS Kursu-Söğütü
Özel Yeni Ekin Dershanesi	SANAT VE KÜLTÜR KURSLARI
Özel Üstün Başarı Dershanesi	Özel Trabzon Kültür ve Sanat Kursu
Özel Zirve Maraton Dershanesi	Özel Tan Sağtürk Bale ve Dans Kursu
Özel İpekyolu Dershanesi	MÜZİK KURSLARI
Özel Final Dergisi Dershanesi	Özel Armoni Müzik Kursu
Özel Artı Bir Dershanesi	Özel Seray Müzik ve Resim Kursu
Özel Çözüm Dergisi Dershanesi	Özel Senfoni Müzik Kursu
Özel İlke Birey Dershanesi	Özel Naturel Müzik Kursu

DERSHANELER	EĞİTİM MERKEZLERİ
Özel Trabzon Uğur Dershanesi	BİLGİSAYAR KURSLARI
Özel Trabzon Elit Eğitim Merkezi Dershanesi	Özel Somel Bilgisayar Kursu
Özel Açı Dershanesi	Özel Dünya Bilgisayar Kursu
Özel Bilge Arşimet Dershanesi	Özel Trabzon Yeni Ekol Bilgisayar Kursu
Özel Tanjant Açı Dershanesi	YABANCI DİL KURSLARI
Özel Net Bilgi Dershanesi	Özel Büyük Temel Yabancı Dil Kursu
Özel Ana Sınav Dergisi Dershanesi	Özel Teorem İngilizce Dil Kursu
Özel Ana Sınav Dergisi Dershanesi- Kemer kaya	Özel Trabzon Amerikan Kültür Derneği YDK
Özel Kuzey Esen Dershanesi	Özel Koç Akademi Tabancı Dil Kursu
Özel Uzman Kariyer Dershanesi	
Özel Bil Dershanesi	
Özel Ferdi Eğitim Dershanesi	

Çalışma Yöntemi

Çalışma alanı içerisinde yer alan özel öğretim kurumlarına yönelik hem alan çalışması/gözlem hem de görüşme metodu ile veri elde edilmiştir. Yapılan görüşmeler ile özel öğretim kurumlarının yer seçimini etkileyen nedenler sorgulanmıştır. Görüşmeler, yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılarak tüm kurum yetkilileri ile gerçekleştirilmiştir. Yine, 37 özel eğitim kurumunun her birinden rastgele örnekleme belirlenen öğrencilerle mülakatlar yapılmıştır. Kota örnekleme yöntemi ile her kurumdan 30 öğrenci ile mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Kurumların konum bilgilerine ilişkin ilk tespit aşaması, kentin hâlihazır haritası üzerinden yapılan alan çalışması ile gerçekleştirilmiştir.

Sonrasında, kurumlara üçer kez daha gidilirken ilk görüşme kurum müdürleri/müdür yardımcıları ile gerçekleştirilmiştir. Görüşülecek kişinin seçiminde cinsiyet, yaş vb. kişisel özellikler değil yalnızca kurumun en yetkili kişisi olma durumu belirleyici olmuştur.

Yine, görüşme metodu ile elde edilen diğer bir veri ise öğrenci değerlendirmeleridir. Rastgele örnekleme belirlenen öğrencilerle dershanedeki kantin veya dinlenme mekânlarında görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerin ve yetkililerin izinleri ile görüşmelerin ses kayıtları alınmış ve sonrasında çözümlenmiştir.

Özel öğretim kurumları ile yapılan görüşmeler de;

İdarecilere;

- Öğrenci Sayısı,
- Yaş grupları (Öğrenci Profili),
- Kullanım türü (hafta içi/hafta sonu),
- Dershanenin kurulduğu yer ve yılı,
- Yer Seçim Nedeni,
- Yer değiştirmiş ise kaç yılında yer değiştirdiği/nereye geldiği,
- Yer değiştirmesinden kaynaklı öğrenci sayısı/kira da herhangi bir değişimin olup olmadığı,

Öğrencilere;

- Öğrencilerin dershaneyi tercih etme nedenleri,
- Ulaşım Türü (veli-öğrenci-servis),
- Dershaneye ulaşımında izledikleri yollar, gittikleri mekânlar, vb.
- Dershane çevresinde rahatsız oldukları işlevler-olmasını istedikleri işlevler,
- Dershanelerin mekânsal yeterliliği,
- Dershanelerin güvenliği,
- Dershanenin merkezde olmasından kaynaklanan sorunlarının olup olmadığına yönelik sorular yöneltilmiştir.

Ayrıca, özel öğretim kurumlarının fiziksel donanımları ve kentsel mekânda fark edilebilirliklerine ilişkin değerlendirmeler gözlem yoluyla elde edilmiş ve değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgularla birlikte anahtar kavramlar elde edilmiş ve bu kavramlar/kriterler açısından tüm öğretim kurumları açısından değerlendirilmiştir. Bu kriterler; güvenlik, erişilebilirlik, fark edilebilirlik, okullara yakınlık, gürültü noktalarına uzaklık, toplanma alanlarının olup olmaması, özel öğretim kurumlarının kendi bünyesinde yeme-içme yerinin olup olmaması ve mekânsal yeterliliğidir.

4. Trabzon Kentinde Dershanelerin Mekânsal Dağılımları ve Yer Seçim Kriterleri

Trabzon kent merkezinde daha çok sosyal ve ticari yönü ağır basan ve kendine özgü mekânsal yer seçimi ölçütleri olduğu gözlenen öğretim kurumlarının; türleri, hedef kitlesi, kuruluş tarihleri, yapısal özellikleri, fark edilebilirlikleri incelenmiştir (Şekil 2).

Alan çalışması ile birlikte kent merkezinde yer alan özel öğretim kurumlarının mekândaki dağılımları belirlendiğinde; yaya ticaret aksı olan Uzun sokak ve bu caddeye paralel konumlanan geleneksel doku içerisinde geçen ana taşıt arteri Kahramanmaraş caddesi üzerinde yoğunlaşma saptanmıştır.

25 adet dersane, 2 adet etüt merkezi, 4 adet dil kursu, 2 adet bilgisayar kursu ve 4 adet resim-müzik kursunun konumlandığı yapıların ve katların türleri incelendiğinde; %54'ü ara katlarda, %30'u pasaj içlerinde ve %16'sının müstakil binada konumlandığı görülmektedir.

Etüt merkezleri, devlet okullarının yoğunlaştığı bölgede olmak istemektedir. Dil kursları ve yetenek kurslarınca taşıt erişiminin öne çıkarılması ve otoparkı olan binalarda konumlanmayı öngörmeleri, kullanıcı taleplerinin ve kullanım sürelerinin ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, etüt merkezi idarecilerince “*binalar müstakil olmalı ve mümkünse bahçeli olmalı, bol ışık almalı*” bilgisi, önerisi ifade edilmiştir. Öğrencinin rahatı ve konfor koşulları bağlamında bu öneri oldukça değerlidir.

Özel öğretim merkezlerini kullanan öğrencilerin yaş gruplarına göre dağılımları incelendiğinde; 10-13 yaş ve 0-18 yaş arası grubun çoğunlukta olduğu görülmektedir.

Özel öğretim birimlerinin kuruluş yıllarına baktığımızda; 2005-2010 yılları arasında ciddi bir artış yaşandığı görülmektedir.

Özel eğitim birimlerinin fiziksel konumlanmaları incelendiğinde; 37 adet özel eğitim biriminden yalnızca 6'sının müstakil binaya sahip olduğu görülmektedir.

Şekil 2. Kent Merkezindeki Özel Öğretim Kurumlarının Özellikleri

2000 sonrası özellikle 2005 yılından itibaren sayıları hızla artan özel eğitim kurumlarının kent merkezinde- merkezi iş alanı içerisinde yer seçimi; mekânsal dağılımları, kent merkezinde bulunmalarından kaynaklı sorunları, mekânsal hareketlilikleri ve hareketliliğin nedenleri yapılan görüşmeler ve gözlemler sonucunda elde edilen genel çıkarımlar şu şekilde özetlenebilir:

Öğrencilerle yapılan görüşmelerde; dersanelere gelirken izledikleri yolların toplu taşıma destekli olduğu için Maraş caddesi üzerinden başladığı ve ağırlık olarak öğrencilerin dersane sonrasında Uzun sokak üzerindeki mekânları kullandıkları saptanmıştır.

Yalnızca lise öğrencilerine hizmet veren dersanelerde erişimin öğrenci tarafından, diğerlerinde ise ağırlıklı olarak veli destekli sağlandığı ve yalnızca bir adet etüt merkezinde servis imkânının olduğu görülmüştür.

Öğrencilerin %90'ı dersanelerin çevresinde olması gereken işlevler için nitelikli yeme-içme yerleri ve kırtasiye-kitap evleri önerisinde bulunmuşlardır. Ayrıca, parklar, spor alanları, kütüphane ve sağlık ocağı da istenen işlevler arasında yer almaktadır. Özellikle, müzik kurslarına giden öğrencilerin "*kurslar görünür olmalı ve sanatsal öğelerle çevresi desteklenmeli*" yorumu ilgi çekicidir.

Dersanelerin mekânsal yeterliliği sosyal kullanımlar açısından öğrencilerce ciddi şekilde eleştirilmiştir. Yalnızca kantin mekânının varlığı öğrencilerin koridor ve en iyi ihtimalle dersanelerin %50 sinde buluna balkon kullanımını cazip hale getirmektedir. Ayrıca, ağırlıklı olarak kentin en önemli yaya-ticaret arteri olan Uzun Sokak'ın sosyalleşme mekânı olarak kullanıldığı da ifade edilmiştir.

Kent merkezinde yer almanın tanımlanan avantajlarına karşın yarattığı en önemli problem ise gürültü problemidir. Özel eğitim kurumlarının yalnızca %5'i için bu sorunu dile getirmemiştir. Ayrıca, alternatif yeme-içme mekânlarının dersanelere yakın olması durumunun -kent merkezinde bulunma- kantin kullanımını etkilediği, bunun da önemli bir maddi problem yarattığı idarecilerce tanımlanmıştır.

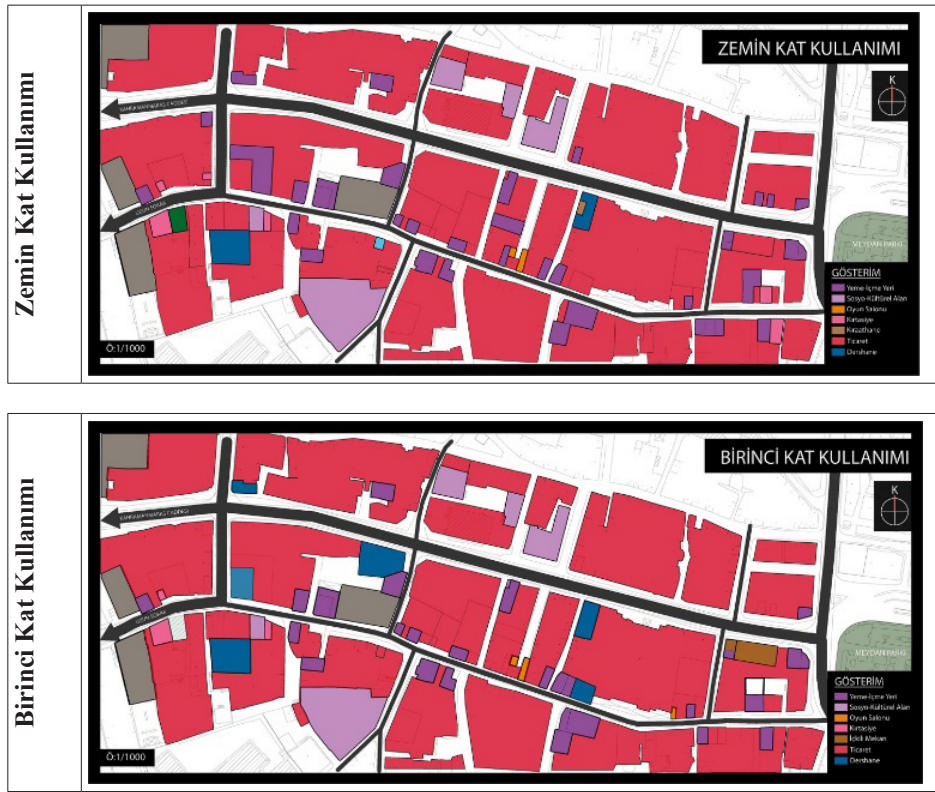
Söz konusu durum, Trabzon kentine özgü bir durum mudur? Diğer kentlerde bulgular nedir? Bu soruların yanıtını ortaya koyabilmek için literatürde benzer çalışmalar araştırılmıştır. Ülkemizde dersanelerin yer seçimine için tek bir çalışmaya ulaşılmış olup bu çalışma Duru, 2007 yüksek lisans tezidir. Ankara'daki dersanelerin yer seçimini araştıran bu çalışmada, kendine özgü yer seçimi ölçütleri olan dersanelerin; hangi şartlarda ve ne zaman kurulduğu, gelişimi, mekânsal dağılışı, merkezden çevre semtlere saçılması ve bunun nedenleri ile etki bölgelerinin olup olmadığı araştırılmıştır (Duru, 2007). Trabzon kentinin, Ankara'dan farklı bir kentsel ölçek olması nedeniyle bulgularının benzerlik ve farklılıkların ortaya konulması önemli ve değerli olacağı düşünülmektedir.

Yoğunlaşma Bölgeleri

Ankara için yapılan çalışma (Duru, 2007); metropolitenleşme süreci içerisinde, Kızılay çevresinin çekiciliğinin nispeten azalması, hızla büyümenin yarattığı bir yerden bir başka yere ulaşma sürelerini artması ve zaman içerisinde toplanmanın yarattığı olumsuz dışsal faktörler nedeniyle dersanelerin merkezden uzaklaşması ve çevreye dağılması sonucuna ulaşmıştır. Özellikle de 2001'den sonra dersanelerin çevre semtlere doğru saçılma/yayılması durumu (Duru, 2007), henüz Trabzon kenti için söz konusu değildir. Tüm özel eğitim kurumlarının %80'i merkezde yer alırken merkez içerisinde de kurumların yoğunlaştığı bölgeler söz konusudur. Mekânsal hareketlilik sonucunda dersanelerin kümelenmediği bölgeler, çizgisel/aksiyel ve noktasal/odak bölge olarak karşımıza çıkmaktadır.

- Aksiyel- Yol boyu yoğunlaşma bölgesi

Kent merkezinde yer alan Uzun Sokak ve Kahramanmaraş Caddesi boyunca aksiyel bir düzende dersanelerin yoğunlaştığı görülmektedir. Yol aksı boyunca zemin kat kullanımları incelendiğinde; yeme-içme yerleri, oyun salonları, kırtasiye, sosyo-kültürel kullanımların yoğunlukla yer aldığı saptanmıştır. Birinci kat kullanımında ise yeme- içme mekânları ağırlık kazanmaktadır (Şekil 3).

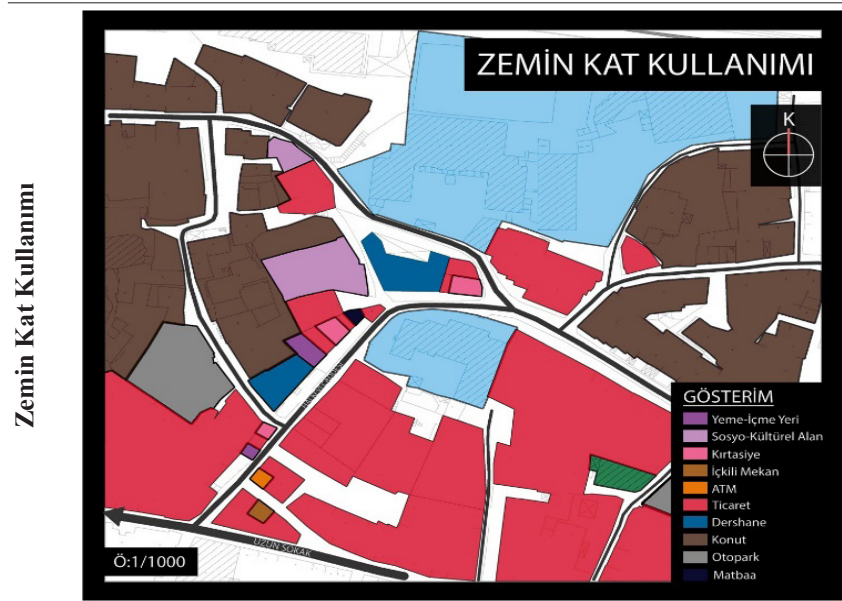
Şekil 3. Aksiyel- Yol Boyu Yoğunlaşma Bölgesi

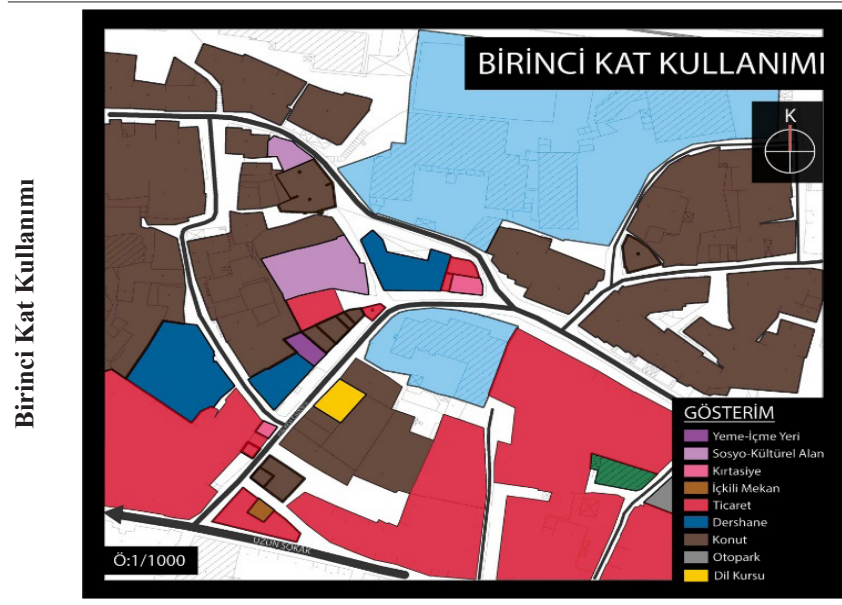
Son on yıllık süreçte bu bölgede yer alan ticari birimlerin neredeyse yarısı tür değişikliği geçirerek yeme-içme mekânına dönüşmüştür. Söz konusu yol aksının kentin en önemli yaya ticaret aksı olmasının yanı sıra dershanelerin bu aksta yer seçimi nedeniyle zemin kat kullanımlarında ticaretin türünün değişmesine neden olduğu söylenebilir.

-Odak- Öbekleşmiş bölge

Bu bölge, ilkokul ve yakın çevresinde dershanelerin yoğunlaştığı alandır. Buradaki oluşum, daha çok okul ve çevresindeki öbekleşmiş bölge durumudur (Şekil 4). Bu alan kira bedelleri açısından aksiyel alandan daha avantajlı, taşıt erişimi açısından ise dezavantajlı bir alandır.

İlkokul ve yakın çevresindeki zemin kat kullanımlarında, okul- dershane-kırtasiye ilişkisinin ön planda olduğu görülmektedir. Birinci kat kullanımlarında ise, zemindeki farklı işlevlerin yerini genelde konut kullanımının aldığı gözlenmiştir.

Şekil 4. Odak- Öbeksmiş Bölge İşlevleri

Hareketlilik /Yer Değiştirme

Kent merkezinde bulunan özel öğretim kurumlarının hareketliliği, geçmişten bugüne mekânsal yer seçimleri incelenmiştir (Şekil 3). Kent merkezi dışındaki dershanelerin ilk kuruldukları yerlerden taşınmaları, tamamen ekonomik (tercih edilebilirlik) kaygılardan kaynaklanmakta olup hareketliliğe neden olan etmenler de yapılan görüşmeler bağlamında tanımlanmıştır. Kent merkezindeki bugünkü konumuna yerleşmeden önceki öğrenci kapasitesi ile bugünkü kapasiteleri arasında en az %20 artış olduğu ve bu oranın %50'i bulunduğu görülmektedir. Özellikle yetenek ve dil kurslarında bu oran %40- %60 arasında tanımlanmıştır. Bu durum oldukça yüksek bir artışı tanımlamaktadır.

Şekil 3. Kent Merkezinde Özel Öğretim Kurumlarının Hareketliliğinden Kaynaklanan Yığılma Noktaları

“Kurumunuzun nerede yer seçmesini/konumlanmasını isterdiniz? sorusuna verilen yanıtlarda bir ortak görüş söz konusudur. Dershane yetkililerinin neredeyse tamamı, konum olarak Uzun Sokak’ta (aksiyel bölgede) olmalarının büyük bir avantaj sağlayacağını düşünse de yüksek kira bedellerini olumsuz bir durum olarak tanımlamaktadırlar. Öğrenci sayısında yaşanan artış ifade edilirken; “öğrenci sayımız %..... artı, kiramız da bir o kadar” söylemine sıklıkla yer verilmiştir.

“İnsanın yoğun olduğu yerler, yürüyerek ya da tek bir dolmuşla erişim sağlanıyor; bu büyük bir avantaj” diyerek kent merkezinde yer almanın önemini ortaya koymuşturlar.

Ayrıca, semtte/mahallede dershane binası olabilecek/uygun yapıların varlığının önemli olduğu bilinmektedir. Bu olanağı sunan kentsel çevreler tercih edilmektedir (Duru, 2007). İdarecilerle yapılan mülakatlar da, “Uzun sokakta ama daha güzel bir binada olmak isterdim” şeklindeki ifade ile mekânsal memnuniyetin yanında yapı ölçeğinde de beklentilerin karşılanmasının, konum tercihinin etkilendiği söylenebilir.

Sonuç olarak yapılan değerlendirmelerde, dersanelerin kent merkezinde yer seçimine ilişkin belirlenen en önemli nedenler;

- Merkezi yer olması
- Ulaşımın kolay, toplu taşım istasyonlarının/duraklarının sıklıkla olması
- Güçlü yaya güzergâhları üzerinde yer alması
- Öğrencilerin beklentilerini ve ihtiyaçlarını karşılayan işlevlere yakın olması
- Velilerin güvenlik tercihlerine uygun olması
- Fark edilmelerin ve tanınmalarının kolay olması
- Dershane standartlarına uygun binaların merkezlerde yer almasının etkili olduğu belirtilmiştir.

Ankara'daki özel eğitim kurumlarına ilişkin yapılan çalışmada da; Kızılay'da iş merkezlerine yakınlık; çevre semtlerde ise büyük sitelere veya meskenlere yakınlık kriterlerinin önem kazandığı ve Kızılay ile çevre semtlerde dersanelerin yoğunluk kazandığı yerlerin farklılık gösterdiğini saptamıştır. Merkezi iş alanı özelliğine sahip diğer bir semt olan Ulus'ta ise, dershane sayısının sınırlılığında; altyapısı yeterli binaların azlığından (eski Ankara), bu bölgenin öğrenciler/veliler tarafından güvenli bulunmayışından (yıpranmışlık ve alt gelir grubunun oturma alan haline gelme) ve bu çevredeki insanların düşük sosyal, ekonomik ve kültürel yapılarından kaynaklandığı ifade edilmiştir (Duru, 2007). Dolayısıyla, merkezi yerde konumlanmanın, tek başına yer seçimi ilişkin belirleyici olmadığı ortadadır ve diğer kriterlerde beraber önemle değerlendirilmelidir.

Dersanelerin Yer Seçim Kriterleri

Yapılan gözlem ve görüşmeler sonucunda özel öğretim kurumlarının yer seçimini belirleyen kriterler belirlenmiş ve kurumlar yer seçim kriterleri bazında puanlanmış/derecelendirilmiştir (Tablo 2). Derecelendirmede, her kuruma ilişkin görüşme yapılan deneklerin üçlü değerlendirme ile (sorun var-kısmen sorun var-sorun yok) ortaya koydukları görüşlerinin ağırlıklarına bakılarak tablo oluşturulmuştur. Böylelikle, sorunlar ve potansiyeller karşılaştırılmalı olarak değerlendirilmiştir.

Tablo 2. Belirlenen Kriterler Doğrultusunda Özel Öğretim Kurumlarının Değerlendirilmesi

TÜRÜ	DERSANE ADI	GÜVENLİK	ERİŞİLEBİLİRLİK	FARK EDİLEBİLİRLİK	OKULLARA YAKINLIK	GÜRÜLTÜ NOKTALARINA UZAKLIK	TOPLANMA ALANI VAR MI	MEKANSAL YETERLİLİK	DERSANENİN KENDİ BÜNYESİNDE YEME-İÇME YERİ VAR MI?
DERSANE	Arttır Dersanesi-(D1)	●	●	●	●	○	○	●	○
	Kültür Dersanesi-(D2)	○	○	●	●	●	○	●	○
	Başarı Dersanesi-(D3)	○	○	●	●	●	●	○	○
	Elit Eğitim Dersanesi-(D4)	●	●	●	○	○	○	●	○
	Bil Dersanesi-(D5)	○	○	●	●	●	●	●	○
	Kuzey Esen Dersanesi-(D6)	●	○	●	●	●	●	●	●
	Uğur Dersanesi-(D7)	○	●	●	●	●	○	●	○
	Açı Dersanesi-(D8)	●	●	●	●	●	○	●	●
	Zaferfen Dersanesi-öss-(D9)	●	○	○	●	●	●	●	○
	Zaferfen Dersanesi-sbs-(D10)	○	○	●	●	○	●	●	○
	Zaferfen Taksim Dersanesi-(D11)	○	○	●	●	○	○	●	○
	Ekin Dersanesi-(D12)	●	●	●	●	○	○	○	●
	İlke Birey Dersanesi-(D13)	○	●	●	●	●	○	●	○
	Çözüm Dersanesi-(D14)	○	●	●	●	●	○	●	●
	Trabzon Dersanesi-(D15)	○	●	●	●	●	○	●	○
	Arşimet Dersanesi-(D16)	●	○	●	●	●	○	●	●
	Final Dersanesi-(D17)	●	○	●	●	●	●	○	○
	Karadeniz Dersanesi-(D18)	○	○	○	●	○	○	●	○
	Zirve Maraton Dersanesi-(D19)	●	●	●	○	○	○	●	●
	Sınav Dersanesi-öss-(D20)	○	●	○	○	○	○	●	○
	Sınav Dersanesi-sbs-(D21)	●	●	●	○	○	○	○	●
	İpekyolu Dersanesi-(D22)	●	○	●	●	○	○	●	●
	Uzman Kariyer Dersanesi-(D23)	●	●	●	●	○	○	●	●
	Net Bilgi Dersanesi-(D24)	○	●	○	○	○	○	●	●
	Modüler Bil Akademi-(D25)	○	●	●	●	○	○	●	○
DİL KURSU	Koç Akademi Dil Kursu-(Y1)	○	●	●	○	○	●	○	○
	Teorem İngilizce Dil Kursu-(Y2)	●	○	○	●	●	●	●	○
	Büyük Temel Yabancı Dil Kursu-(Y3)	○	○	●	●	●	●	●	●
	Amerikan Kültür Yabancı Dil Kursu-(Y4)	●	○	○	●	●	●	●	●
ETÜT MERKEZİ	Nar Çiçeği Etüt Merkezi-(E1)	●	●	●	●	○	○	○	○
	Kuzey Yıldız Etüt Merkezi-(E2)	○	○	●	○	●	○	○	○
BİLGİSAYAR KURSU	Somal Bilgisayar Kursu-(B1)	○	●	●	●	●	●	●	●
	Dünya Bilgisayar Kursu-(B2)	●	○	●	●	○	●	●	●
MÜZİK-RESİM KURSU	Armoni Müzik Kursu-(M1)	○	○	●	●	●	●	○	●
	Senfoni Müzik Kursu-(M2)	●	●	●	●	○	○	○	●
	Seray Müzik-Resim Kursu-(M3)	○	●	○	○	○	○	●	●
	Naturel Müzik Kursu-(M4)	○	○	●	●	●	○	○	●
●	SORUN VAR	○	KISMEN SORUN VAR	○	SORUN YOK				

Güvenlik: Özel öğretim kurumlarının bulunduğu konumu, ulaşım bağlantıları, giriş-çıkış noktaları kapsamında değerlendirilmiştir.

Erişilebilirlik: Öğrencilerin en kısa zamanda, daha az yorucu ve güvenilir güzergâhlardan dersanelere gidip gelmesi tercih edilen bir durumdur. Bu durum da ulaşım veya erişilebilirliğin önemini ortaya koymaktadır. Başka bir deyişle, yaya-taşıt erişiminin maksimum oluşunu ve toplu taşıma olanaklarıyla desteklenmeyi ifade eder.

Fark edilebilirlik: Fark edilebilirlik özel öğretim kurumlarının mekânsal olarak algılanmalarını ifade eder.

Okullara yakınlık: Örgün eğitim ve öğretim kurumlarından biri olan okullarda öğrenim gören öğrencileri sınavlara hazırlanabilmek ve okul notlarını yükseltebilmek için dersanelere yönelmektedirler. Bu nedenle haftada 3-4 kez dershaneye giden öğrenciler ve bu öğrencilerin velileri, genellikle okullarına yakın olan yerlerdeki dersaneleri tercih etmektedirler.

Gürültü noktalarına uzaklık: Gürültülü ortamlarda ders yapmanın zor olması ve öğrencinin konsantrasyonlarının dağılması nedeniyle kurulacak özel öğretim kurumlarının yerleri belirlenirken gürültü noktaları önemli bir kriter olarak değerlendirilmektedir.

Trabzon kent merkezinde yer alan 37 özel öğretim kurumunun, mekânsal yeterlilik/kullanım alanı büyüklüğü açısından yetersizlikleri ve gürültü noktalarına yakınlık kriterleri bağlamında, sorunların yoğunlaştığı görülmektedir. Kent merkezinde yer seçimi, yüksek kira değerleri, yoğun trafik vb. etmenler bu durumu etkilemektedir. Özel öğretim kurumlarının öğrencilerini bina içinde tutabilmeleri için, gelişmiş düzeyde yeme- içme yerlerinin varlığı en büyük potansiyel olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum, ekonomik beklentiyi arttırıcı bir uygulama olarak destek görmektedir.

5. Sonuç

Çalışma kapsamında gerçekleştirilen görüşmeler (idareci-öğrenci), gözlemler ve mevzuat değerlendirmeleri sonrasında güvenlik, erişebilirlik ve mekânsal yeterlilik kapsamında öneriler geliştirilmiştir. Güvenliğe ilişkin olarak; giriş-çıkışların - özellikle pasajlarda yer alan dersanelerin - tek kapıdan sağlanması; güvenlik elemanları ya da güvenlik kamerası desteğinin sağlanması gerekmektedir. Ayrıca, üst katlarda yer alan dersanelerin pencerelerine ilişkin (özellikle küçük yaş grubuna hitap eden dersaneler için) standartlar geliştirilmelidir.

Farkedilebilirliğe ilişkin olarak; tabela sisteminde bir eşgüdüm sağlanmalı, dersanelere ortak bir renk, form ve boyutta tanıtım olanağı sağlanması ve gürültüye ilişkin eşik değerin bilimsel olarak tanımlanması gerektiği ifade edilebilir.

Hem kullanıcılar hem de dersane yönetimi açısından en önemli değerlendirme ölçütünün erişebilirlik olduğu tanımlanırken, dersanelerin kentteki yer seçimiyle de net olarak ortaya konulmuştur. Bu hususta, özellikle toplu taşımın desteklediği güzergâhlar ve durak noktalarına yakınlığın önemli olduğu; güvenli yaya erişiminin ve trafik düzenlemelerinin yapılması gerektiği; dersane güzergâhlarında yer almaması gereken işlevlerin yönetmelikte tanımlandığı şekliyle sağlanması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Özellikle, mekânsal yeterlilik hususunda Milli Eğitim Bakanlığı'nın detaylandırılmış standartlarının varlığına karşı uygulamada bu standartların yeterince sağlanmadığı görülmektedir. Eğitim-öğretim sistemi içerisinde bu kurumlar var olmaya devam edecekse ya da daha büyük bir problem olarak özel eğitim kuruma dönüşme süreci yaşanacaksa; açık alansız, yalnızca kapalı birimlerle kent merkezinde konumlanan ve kent ana arterlerini açık alan olarak kullanan bu kurumların dönüşümü mekânsal olarak duyarlılıkla irdelenmelidir.

Bu çalışmanın, kent merkezindeki özel öğretim kurumların yer seçim kriterleri kapsamında ortaya çıkan fiili durum, Trabzon kenti örneği üzerinden aktarılmış olup benzer durumun diğer kentlerdeki varlığı, sorunları farklılaşsa bile dikkat edilmesi gereken hususlar ve değerlendirmeler kapsamında literatüre katkı sunacağı umulmaktadır.

Bu ve daha kapsamlı çalışmaların yapılması ile ülkemiz eğitim sisteminin önemli bir parçası olan özel eğitim kurumlarına yönelik mevzuatın yalnızca yapı üzerinden değil yer seçimi, kentsel işlevler ve entegrasyon bağlamında tartışılması sağlanabilir.

6. Kaynakça

- Alkan, C., Doğan, H., Sezgin, İ. (1998). Mesleki ve Teknik Eğitimin Esasları, Alkım Yayınları (4. Baskı), İstanbul.
- Baştürk, D. (2010). Lise Öğretmenlerinin Özel Dersaneler Hakkındaki Görüşlerinin İncelenmesi, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, Cilt:7, sayı:2, ss: 135-157.
- Duru, Ü. (2007). Ankara şehrinde dersanelerin dağılımı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya (Bölgesel Coğrafya) Anabilim Dalı, Ankara.
- Halaç, H. H. (2013). Alternatif Bir Eğitim Mekânı Olarak Dersaneler; Eskişehir'in Tasarlanmış İlk Dersane Binasının Hikâyesi, Tarih Okulu Dergisi (Tod9) Aralık 2013, Yıl 6, Sayı XVI, ss. 689-704.
- Kutner, M.A., Sherman, J.D., Williams, M.F. (1986). Federal Policies for Private Schools, Private Education, NewYork.
- MEB (2015). 2015 Eğitim Yapıları Asgari Tasarım Standartları Kılavuzu, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı İnşaat ve Emlak Dairesi Başkanlığı, Ankara.
- MEB (2016). Millî Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim National Education Statistics Formal Education 2015/16, Millî Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Ankara.
- MEB (2016, Ocak 19). Özel öğretim kurslarına 856 kurum başvurdu, <<http://oogm.meb.gov.tr/ozel-ogretim-kurslarına-856-kurum-basvurdu/haber/10251/tr>> (2016, Ocak 19).

- ÖZ-DE-BİR (1987). Eğitim ve Öğretimde Özel Dershaneler Dergisi, (2), Ankara.
- Stevenson, D. L., Baker, D. P. (1992) Shadow Education and Allocation İn Formal Schooling: Transition to University in Japan, American Journal of Sociology, 97 (6), 1639–1657.
- Şirin, H. (1998). Özel Dershanelerin Genel Görünümü ve Öğrenci Görüşleri, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Şirin, H. (2000). Eğitim Sisteminde Özel Dershaneleri, Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, Yaz 2000, s: 2, ss.387
- Şişman, M. (2007). Eğitim Bilimine Giriş, Pegem Yayıncılık (3. Baskı), Ankara.
- OECD (2016). Education at a Glance 2016 OECD Indicators, , OECD Publishing, Paris, <<http://www.oecd.org/education/skills-beyond-school/education-at-a-glance-2016-indicators.htm>> (2016, Kasım 5).
- OECD (2017). 2017 Tek Bakışta Eğitim OECD Göstergeleri Türkçe özet <<http://www.oecd.org/edu/skills-beyond-school/EAG-2017CN-Turkey-Turkish.pdf>> (2016, Kasım 1).
- Resmi Gazete (28941/14.03.2014). Millî Eğitim Temel Kanunu İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun
- Resmi Gazete (27161 /6.3.2009). Umuma Açık Yerler ve İçkili Yerler İle Resmî Veya Özel Öğretim Kurumları Arasındaki Uzaklıkların Belirlenmesine Dair Yönetmelik
- Resmi Gazete (26434/ 14.2.2007). 5580 Sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu (Ek: 3/10/2016-KHK-676/77 md.)
- Saraçaloğlu, A. S., Gündoğdu, K., Baydilek, N. B., Uça, S. (2014). Türkiye, Güney Kore ve Japonya’da Dershanecilik Sisteminin Güncellenmesi A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Sayı: 51, Erzurum. 417-433.
- Tansel, A. (2013). Türkiye’de Özel Dershaneler: Yeni Gelişmeler ve Dershanelerin Geleceği. Çalışma Raporu. Koç Üniversitesi-TÜSİAD Ekonomik Araştırma Forumu Çalışma Raporu Serisi.
- UNICEF (2017). Building the Future Children and the Sustainable Development Goals in Rich Countries,
- UNICEF Office of Research (2017). ‘Building the Future: Children and the Sustainable Development Goals in Rich Countries’, Innocenti Report Card 14, UNICEF Office of Research – Innocenti, Florence. <https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/RC14_eng.pdf> (2016, Kasım 5).